

Και οι ισοί οι άράχες από μέσα, σαν άνθρωποι παληοί που ξεχάστηκαν να κυττάζουν πέρα.

Στις γωνίες του κήπου, στα χορταριασμένα στρατόνια, σκιές σιγοδιαβαίνουν τώρα και χάνονται.

Και από άγνωστο μέρος, ύγρη ή φωνή της βάργας :

— Δεσποσύνη Άγάθη ! Δεσποσύνη Άγάθη ! Δεν μπαίνετε τώρα μέσα δεσποσύνη Άγάθη ; Μά μην ξανοίγεστε πιά έτσι. Αρχίζει να βάνη ψύχρα θαρρώ...

12

(Κάρτα Άμαλίας Καχίτση)

PARIS, 20.2.35

Άγαπητή μου Τέτη :

Χαιρετισμούς από τους Παρισίους... Σήμερα Κυριακή πήγα στην εκκλησία της Παναγίας των Παρισίων όπου έπέρασα άξέχαστες στιγμές. Αυτή είναι εκκλησία και λειτουργία, κάτι τὸ άπίστευτο. Θά μείνω 2—3 μέρες ακόμα γιατί φιλοξενοῦμαι από ένα φίλο μου από την Άθήνα και αν ιδῶ ότι σηκώνει, θά μείνω περισσότερο. Κατόπιν θά φύγω με τραίνο όπως σᾶς έχω πεί ὥστε να μου δοθεῖ ευκαιρία να γράψω μερικά άρθρα ακόμα. Έδῶ κάποιοι Έλληνες με αποθεώσανε όταν έμαθαν ότι ἐγὼ έγραφα τὰ άρθρα εκείνα και ἐλπίζω με βεβαιότητα πὼς θά ζήσω μ' αυτή τη δουλειά σαν άνθρωπος κι' όχι σά γουρούνι. Έχετε λίγη υπομονή ακόμα και θά τὰ πούμε.

Σᾶς φιλώ, Νίκος

13

ΔΥΟ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟ Γ. ΔΕΛΙΟ

23 Μαΐου 1960

Άγαπητέ μου Κύριε Δέλιο,

Πολύ με ευχαρίστησε ή πληροφορία που μου δίνετε, ότι εκτιμάτε τὸ έργο της Undset, γιατί έτσι αποδεικνύεται ότι είχα δίκιο όταν μου περνούσε από τὸ μυαλό ή ιδέα ότι έχετε κάτι τὸ κοινὸ με τὸ γράψιμό της. Αυτό μου δίνει πολὺ θάρρος, και με ικανοποιεί ιδιαίτερα, γιατί έχω τὸ φθοροποιὸ ἐλάττωμα να νομίζω πάντοτε ότι, τι λέω είναι και δὲν είναι σωστό. Αυτή ή συνεχής αμφιβολία είναι εκείνη που μ' έχει γονατίσει, και διστάζω να παραδεχτῶ και τὰ ἴδια μου τὰ κείμενα ακόμα — παρ' ὅλο που από τ' ἄλλο μέρος κυριολεκτικὰ τὰ θαυμάζω. Ὁ παραπάνω φόβος, έπίσης, είναι εκείνος που με κάνει να διστάζω να σᾶς γράψω τελικὰ τίς γνώμες μου, σὲ ἐκτεταμένη μορφή αυτή τη φορά, γύρω από τὸ τόσο αγαπητὸ μου βιβλίο σας. Δὲν ξέρω πότε θά μπορέσω να πείσω τὸν εαυτὸ μου ότι οἱ ιδέες που σχημάτισα είναι ὁρθές, και έτσι να σᾶς τίς στείλω. Ἡδῆ, θά καταλάβετε απ' αὐτὰ τὰ λίγα ποιὲς δαγκάνες με συνθλίβουν συνεχῶς — και αὐτὸ ἐπιδρᾷ και στην ἐξωτερική μου ζωή, σὲ αφάνταστο σημεῖο. Πρόκειται, ασφαλῶς, γιὰ «τραύματα». Παρακαλῶ, όταν έχω ἔτοιμο κανένα κείμενο γιὰ να τὸ υποβάλω σὲ ἐγκριση (και αὐτὸ συνέβαινε ακόμα και με τὰ άρθρα που έστελνα στην «Έλευθερία» τῶν Ἀθηνῶν, από την Ἀφρική), ότι, ἐνῶ τελικὰ πείθω τὸν εαυτὸ μου ότι είναι καλὸ — ξαφνικά, όταν ἔρθει στὰ χέρια μου, τυπωμένο, με καταλαμβάνει μιὰ ἀνεπίπτωτη ντροπή, σὲ σημεῖο που δὲν έχω τὸ σθένος οὔτε να τὸ ἀντικρύσω καν. Αὐτὸ δὲν είναι ντροπή ἀπλῶς — είναι ἐ ν ο χ ή, ἀνάμικτη με ἀηδία. Ὅπως ἦταν ἐπόμενο, οἱ ἐν-

δοισαμοί πού διατυπώνετε στο τελευταίο γράμμα σας, είναι, χωρίς άμφιβολία, δικαιολογημένοι, και έχω παρατηρήσει κι εγώ τὰ ἴδια συμπτώματα στὰ κείμενά μου. Γι' αὐτὸ καὶ θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου ὅτι βρίσκεται ἀκόμα στὸ στάδιο τῶν ἀσκήσεων: πῶς νὰ ἐκφραστῶ, πῶς νὰ κατανικήσω τὴ συναίσθηση πού ἔχω ὅτι γράφω (πραγμα ὀλέθριο, κατὰ τὴ γνώμη μου), κλπ. Θὰ πρόκειται γιὰ θαῦμα ἂν μιὰ μέρα κατορθώσω νὰ συνδέσω αὐτὰ πού ἔως τώρα γράφω μ' ἐκεῖνα πού, ἐνῶ ὑπάρχουν μέσα μου, μένουν ἄγραφα, καὶ «ἄπιαστα». Ἐκεῖνο πού στέκεται τρομερὴ τροχόπεδη στὸ γράφيمό μου εἶναι ὅτι ἐννοῶ νὰ περιλάβω σ' ἓνα κείμενο ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Στὴ σπουδὴ μου αὐτὴ ὄχι μόνο δὲν τὸν περιλαμβάνω, ἀλλὰ κατατρώχομαι μὲ πράγματα πού θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπορρίπτονται, ἐνῶ, πράγματα, οὐσιώδη, πού θὰ ἔδιναν περισσότερη ἔμφαση στὴν ὀντότητα τῶν καταστάσεων πού τελικὰ ἀναπτύσσω, τὰ ἀγνοῶ ἐντελῶς. Μόλις πρὸ ἔτους γράφοντας καὶ ξαναγράφοντας τὴν «Ὁ μ ο ρ φ ἄ σ χ η μ η» (πού θὰ διαβάσετε τὸν Ἰούνιο στὴ «Διαγώνισ») ἐπισήμανα ὀρισμένα πολὺτιμα στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει στὸ μέλλον νὰ γαντζωθῶ. Ἐπίσης ἐπισήμανα στοιχεῖα πού πάση ὁυσία πρέπει στὸ μέλλον νὰ ἀπορρίπτονται. Δὲν παραβλέπω ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος, ὅτι μοῦ λείπει ἡ «συνθετικὴ δύναμη» στὸ γράφимο, καὶ ὅτι σὲ πολλὰ περιπτώσεις οἱ καταστάσεις πού δίνω εἶναι «ἐπίπεδες». Τὸ χειρότερο, ὅμως, ἀπ' ὅλα εἶναι ὅτι, ἐνῶ ὅλα αὐτὰ τὰ καταλαβαίνω, καὶ τὰ ἐπισημαίνω μόνος μου, καὶ παραδέχομαι ὅτι ἔχω ἐλαττώματα — ξαφνικά, ὅταν λάβω κρίσεις, ἰδίως ὅταν πρόκειται ἀπὸ ἀνθρώπους πού θεωρῶ «ἀνώτερους» μου, χολιάζω καὶ πικραίνομαι ὅταν οἱ κρίσεις αὐτὲς εἶναι δυσμενεῖς καὶ ἔχουν τὶς ἀλήθειες πού εἶπα ἐγὼ ὁ ἴδιος παραπάνω! Αὐτὸ εἶναι αἰσχος! Γιατὶ ἔτσι ἀποδεικνύεται ὅτι, οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, πᾶν νὰ γελᾶσω τοὺς ἄλλους, πρᾶγμα ὄχι μόνο ἀδύνατο, ἀλλὰ καὶ ἀσυγχώρητο. Σκεφθεῖτε τὴ γελοῖος θὰ ἦμουν ἂν, παρ' ὅλα τὰ λάθη πού βρίσκω στὸ γράφимό μου, ἐλάβαινα συνεχῶς εὐμενεῖς κρίσεις, χωρὶς οἱ κριτικοί μου νὰ ὑποπτεύονται τίποτα — καὶ τὴν ἄγνοια αὐτὴ τῶν κριτικῶν μου τὴν ἔπαιρνα ἐγὼ καὶ τὴ μετέφραζα σὲ δόξα. Θὰ ἤμουν περισσότερο γελοῖος ἀπ' ὅτι εἶμαι τώρα, πού πικραίνομαι γιὰ τὰ λάθη πού δὲν μπόρεσα νὰ κρύψω ἀπὸ τοὺς κριτικούς μου! Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε Δέλιο, γιὰ τὴ φλυαρία μου αὐτὴ, ἀλλὰ χρειάζομαι νὰ τὰ πῶ σὲ κάποιον αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ βρίσκω ὅτι μοῦ τόχετε δώσει ἥδη αὐτὸ τὸ ἑάρρος, καὶ σὰς εὐχαριστῶ. Εἶμαι ὁ ἀνθρωπος πού μπορεῖ, καὶ τοῦ ἀρέσει, νὰ γράφει σελίδες ὁλόκληρες ἀκόμα καὶ γιὰ μιὰ πέτρα πού βρῆκε στὸ δρόμο. Ἀλλὰ ἀπαξ καὶ καταλάβω τί κάνω, χάθηκε ὁλος ὁ εἰρμός, χάθηκε ἡ ἐμπιστοσύνη στὸ γράφимό μου, χάθηκε ἐπομένως ἡ ὁρεξή μου.

Ἐχω τὶς ἴδιες ἀπόψεις, μὲ τὶς δικές σας, σχετικὰ μὲ τὸ κατάντημα τοῦ γραφимάτος στὴν Ἑλλάδα. Θὰ μὲ κακοχαρακτηρίσετε ἴσως, ἀλλὰ πρέπει νὰ σὰς ὁμολογήσω ὅτι μὲ πολὺ σκεπτικισμό ἀντιμετωπίζω σχεδὸν ὅλους τοὺς νέους τῆς δικῆς μου ἡλικίας. Τὰ ἴδια ἔχω νὰ πῶ καὶ γιὰ τοὺς ξένους, Ἀγγλους, Ἀμερικάνους, καὶ Γάλλους, πού ἔχω διαβάσει. Δὲν ξέρω τί ἔχει συμβεῖ καὶ ἔχουν τραβήξει ὅλοι τὸν κακὸ δρόμο. Ἀπὸ τὶς ξένες ἐπιθεωρήσεις, ἔχει καταλήξει νὰ διαβάζω μόνον κριτικὴ πού τόσο μὲ συγκινεῖ ὅταν εἶναι καλογραμμένη (ἰδίως οἱ Ἀγγλοὶ γράφουνε ὥραϊα). Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὑποχονδρίας ἔχω φτάσει. Ἀμα πιάνω στὰ χέρια μου κάτι «μοντέρνα» κείμενα, φοβᾶμαι κυριολεκτικὰ μήπως μοῦ διαφθεύουν τὸ γράφимο, καὶ τὰ ἀφίνω μὲ φρίκη. Τὰ καλὰ, τὰ μυρίζομαι ἀμέσως ὅταν τὰ πιᾶσω στὰ χέρια μου, καὶ τὰ διαβάζω μὲ ἀγάπη — ἂν καὶ πάντοτε μὲ κατατρέχει τὸ μαρτύριο ὅτι δῆθεν θὰ βατυνασθῶ μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ θὰ ἀλλοιώσω τὸ γράφимο καὶ τὸ ὕφος τὸ δικό μου. Ἐδῶ, τώρα, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ὡστε, Νίκο Κατίτση, ἐπιχειρετεῖς τὴν ἀνελέγητη ταχτικὴ τῶν Πετροχάρηδων, πού, ὅπως διάβασες ελευτάτα σὲ μιὰ Ἑλληνικὴ ἐφημερίδα, ἀφίνουν τὰ βιβλία τῶν νέων μὲ τὶς σελίδες ἄκοπες καὶ τὰ πούλᾶνε μὲ τὸ ζῦγι στὰ καρροτσάκια; Ὅχι! Δὲν τὴν ἐπιτροπῶ καθόλου, ἀντίθετα τὴν ἀπεχθάνομαι: Γιατὶ αὐτοὶ εἶναι πλέον σχηματισμέ-

νοι συγγραφείς, και δέν διατρέχουν τόν κίνδυνο πού διατρέχω ἐγώ, ὁ ἀσχημάτιστος, και ἐξάλλου, ὅποτε λαβαίνω βιβλίο ἀφιερωμένο σέ μένα ἀπό διάφορους νέους, σάν κι' ἐμένα, τὸ δ ι α β β α ζ ω αὐτό, και μάλιστα μέ ἀγάπη και συμπόνοια.

★

4 Ἰανουαρίου 1960

Ἀγαπητέ μου κύριε Δέλιο,

Δέν ξέρετε μέ τι συγκίνηση ἄκουσα ἀπὸ τῇ Θάλεια νά μοῦ λέει ἀπὸ τὸ τηλέφωνο, σήμερα τὸ μεσημέρι, ὅτι εἶχα γράμμα «ἀπὸ τὸ Δέλιο» (γιατὶ σᾶς ξέρει ἀπὸ τὸν «Κοχλία», ἐκτὸς ἀπὸ τὸ βιβλίο πού μοῦ κάνατε τὴν τιμὴ νά μοῦ τὸ στείλετε). Μοῦ εἶπε ἀν ἤθελα νά μοῦ τὸ διαβάσει, και τῆς εἶπα ὅχι, γιὰ νά παρατείνω ὅσομποροῦσα περισσότερο τὴν κατάσταση, ὅπως ὅταν ἤμουνα μικρός, και μοῦ δίνανε γλυκό, τὸ ἔτρωγα κατὰ δόσεις... Τὸ ἴδιο και ἀπόψε, ὅταν ἔφτασα στὸ σπῆτι, σταματοῦσα κάθε τόσο τὸ διάβασμα τοῦ σημειώματός σας, και ἐπέστρεφα πίσω, ἀντὶ γιὰ ἐμπρός, ὅπως μοῦ συμβαίνει και μέ κείμενα πού λατρεύω, τῆς λογοτεχνίας. Στὴν περίπτωση τῇ σημερινῇ, φέρθηκα ἔτσι, γιὰ νά ἀντλήσω ὅσομποροῦσα περισσότερο ἐνθουσιασμό ἀπὸ τὰ τόσο ἐνθαρρυντικά σας λόγια. Δὲ θρίσκω λέξεις νά σᾶς εὐχαριστήσω. Μὲ τόσο τιμητικό γιὰ μένα τρόπο, μόνο ὁ κ. Παπατζώνης εἶχε τὴν καλωσύνη νά μοῦ γράψει. "Ὅσο γιὰ τοὺς φίλους μου τῆς Νότιας Ἑλλάδας, μέ ἀντιμετώπισαν ἄλλοι μέ σιωπῇ, ἄλλοι μέ ψυχρότητα, και ἄλλοι μέ μερικὸς ὑπαινιγμούς, τόσο ἀποθαρρυντικούς και «διατρητικούς», πού ἀκόμα δέν ἐννοῶ νά συνέρθω — και σκεφτεῖτε ὅτι ἔχουνε περάσει 4 μῆνες ἀπὸ τότε πού μοῦ γράψανε. Γιατὶ τὸ κακό μ' ἐμένα εἶναι ὅτι ἄγομαι και φέρομαι κυριολεκτικὰ ἀπὸ τίς γνώμες τῶν ἄλλων (αὐτῶν πού ὑπολογίζω τὴ γνῶμη τους βέβαια), σὲ τέτοιο σημεῖο μάλιστα, πού εἶμαι ἱκανὸς νά πέσω σὲ μακροχρόνια αὐτεγκατάληψη μέ μιὰ μόνο λέξη ἐνὸς φίλου ἢ καὶ ξένου. Κατὰ πόσο ἔχετε ἀπολυτο δίκιο ὅταν λέτε ὅτι τὸ γράψιμό μου εἶναι γιὰ τοὺς λίγους, θὰ τὸ δείξει και ἓνα παράδειγμα: Ἐδῶ ἔχω 2-3 γνωστοὺς Ἑλληνες, πού οἱ ἄνθρωποι τὸ λένε ξάστερα ὅτι δέν τοὺς ἐνδιαφέρει καθόλου ἡ λογοτεχνία. Παρατήρησα ὅμως ὅτι ἔχουνε λίγα βιβλία τοῦ Τσβάιτχ, κ.λ.π. "Ὅταν ἔλαβα τὰ ἀνάτυπα τοῦ «Ποιοὶ οἱ φίλοι» εἶπα ἀπὸ μέσα μου νά μὴν δώσω σὲ κανένα, γιὰ νά μὴν ἔχω ἀπογοητεύσεις μετὰ. Ἡ ματαιοδοξία μου, ὅμως, δὲ μέ ἄφινε νά ἡσυχάσω, και ἔπειτα ἀπὸ σκέψεις, ὑπολογισμούς, κ.λ.π., ἀποφάσισα, σάν πρώτη ἀπόπειρα, νά βάλω 5-6 ἀντίτυπα ἐμφανῶς ἀπάνω στὸ γραφεῖο μου, και ἄλλα τόσα στὸ χῶλλ, ὥστε, ὅταν ἐρχόταν κανένας ἀπὸ τοὺς παραπάνω, νά τὸ ἔβλεπε ἀμέσως, και νά διέγνωθα ἐγὼ στὴ μορφὴ τους τίς ἀντιδράσεις τους. «Ἦλθαν, εἶδαν, και ἀπῆλθαν»!! Τὰ εἶδαν, ἀφηρημένα, ὅπως κουβεντιάζαμε, τὰ ἔπιασαν στα χέρια τους, εἶδαν ἀφηρημένα τὸ ὄνομα και τὸν τίτλο, ἀλλά, πρὸς μεγάλη μου ἀπελπισία, κανένας δὲ βρέθηκε νά κάνει τὸ παραμικρὸ σχόλιο. Ἐντωμεταξύ, ἡ Θάλεια, πού ἤξερε βέβαια τὸν καὶ μὸ μου, ἐπενέβη και εἶπε (σὰ γυναῖκα πού εἶναι), «εἶδατε πού ὁ Νίκος τύπωσε αὐτὰ τὰ βιβλιαράκια;» Τότε τοὺς ἔκοψε νά ποῦν «Ἄ! ναί...» κ.λ.π. Σηκώθηκα κακὴν-κακῶς, πῆρα μερικά τεύχη, διόρθωσα λάθη, ἔγραφα και φανταχτερές ἀφιερώσεις, και τοὺς τὰ ἐνεχείρισα... Ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὴ στιγμή πού φύγανε, μέ τὸ πρῶτο τηλεφώνημα πού ἄκουσα, νόμιζα, ὁ ἀφελής, ὅτι θὰ ἦταν κανένας ἀπ' αὐτούς, γιὰ νά μοῦ ἐκφράσει τὸ θαυμασμό του (!) και τὴν ἐκπληξή του, πού ἓνα τέτοιο πολυσχιδὲς ταλέντο χαντακώνεται στὰ χιόνια τοῦ Καναδά, ἀντὶ νά τὸν ἔχουνε σὲ κανέναν ἐλεφάντινο πύργο, μόνο γιὰ νά γράφει... Μὲ εἶδαν, μέ ξαναεἶδαν, μέ τρόπο ἡ Θάλεια ἔφερε τὴ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὰ «βιβλιαράκια» — ἀλλὰ οὐδεμίαν ἀνταπόκριση... Μ' αὐτά, θὰ καταλάβετε και

τι μικροπρεπής είμαι στὸν τοιμέα κυτό. Τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι, στὰ φανερά, ἡ μετριοπάθειά μου δὲν περιγράφεται... Εἶμαι ἔτοιμος νὰ χειροκροτήσω καὶ βραβεύσω τὸν πρῶτον ποὺ θὰ ἐκδηλώσει ἐνδοιασμοὺς γιὰ τὸ γράψιμό μου...

14

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟ ΝΩΝΤΑ ΓΟΝΑΤΑ

[Μοντρέαλη] 7 Μαΐου 1961

Πολυαγαπημένε μου κύριε Γονατᾶ,

Τὸ γράμμα σας μοῦ ἔφερε, στήν ἀ π ε ρ ί γ ρ α π τ ῆ μελαγχολία στήν ὁποία εἶμαι βυθισμένος ἐδῶ καὶ μερικὲς ἡμέρες μετακομίζοντας σ' αὐτὸ τὸ τερατῶδες σπίτι (*), ἀ φ ἄ ν τ α σ τ ῆ χαρά, καὶ ἔκανα σὰν μικρὸ παιδί ὅταν τὸ βρήκα, μόνο του, στὸ δάθος τῆς παμπάλαιας γραμματοθυρίδας τοῦ κτιρίου. Οἱ εὐχὲς μου, εἰ ὅποιες «πιάνουν» ὅπως ἔχω διαπιστώσει, σᾶς συνοδεύουν, καὶ ἐπίσης οἱ θερμὲς εὐχαριστίες μου. Βάσταγα τὸ γράμμα σας στὰ χέρια μου σὰν νὰ βάσταγα τσέκ γιὰ οὐδὲν μίλλιον ντάλλαρς (πράγμα ποὺ ἂν πράγματι συνέβαινε, θὰ πλήρωνα ἀ μ έ σ ω ς στὸν Ὁβραῖο σπιτονοικοκύρη μου ἕνα χρόνο ἐνοικίων. ὅσο εἶναι τὸ συμβόλαιο ποὺ ὑπόγραψα, θὰ παράταγα τὰ ἐπιπλά μου ἀκριβῶς στὴ θέση ποὺ εἶναι, θὰ πλήρωνα ἀνθρώπους νὰ μοῦ συσκευάσουν τὰ βιβλία πρὸς ἀποστολὴν στήν πατρίδα γῆν, καὶ θὰ ἐξαφανιζόμουνα στὸ χάος, μουντζώνοντας, μέχρι ποὺ νὰ φτάσω στήν Ἑλλάδα, ὅ,τι ὑπῆρχε πίσω μου — μουντζώνοντας μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια. Ἐξέχασα νὰ πῶ ὅτι θὰ ἔδινα 1.000 δολλάρια γιὰ νὰ ἀγοράσω εἰδικὴ μαύρη πέτρα, τὴν ὁποία καὶ θὰ ἔρριχνα πίσω μου ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ, κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ὁποίας θὰ ἐτραβῶντο φωτογραφίες, ἐνῶ, εἰδικὰ φερμένες ἀπὸ τὴ Λακωνία μαυροφόρες μοιρολογίστρες, θὰ θρηνοῦσαν, διαρρηγνύοντας τὰ ἱμάτιά τους, καὶ τραδῶντας τοὺς ὁστρούχους τους, τὸ χαμὸ τόσων ἐτῶν στήν Ἀμερική / τοῦ Κἄφ-κρα/. Κλείνει ἡ παρένθεσις).

Προτοῦ τὸ ξεχάσω : Σχετικὰ μὲ τοὺς πονοκεφάλους, ἐπειδὴ εἶμαι παθὴς, καὶ ἔχω... βεβαρυμένο παρελθὸν ὡς πρὸς αὐτοὺς, ἀκούστε καὶ τὴ δική μου συμβουλή : Δοκιμάστε, μὲ μία πετσέτα, ἡ ὁποία νὰ εἶναι μουσκεμένη μὲ ξυδόνερο, σφίξετε τὸ κεφάλι μέχρι πόνου. Ὁ πονοκέφαλος θὰ ἐξαφανιστεῖ ὡς ἐκ θαύματος. Ξέρω ὅτι ἔχετε τὸν κ. Παπαδίτσα, ἀλλὰ καμμιά φορὰ ἡ πρακτικὴ ἱατρικὴ κάνει θαύματα. Πιστεύω ὅχι μόνον στήν πρακτικὴ ἱατρικὴ, ἀλλὰ καὶ στὶς προφητείες, μαγγανείες κλπ. (Μὲ ἀνάγκασαν οἱ περιστάσεις νὰ τίς πιστεύω). Π.χ. πιστεύω ὅτι οἱ κακοτυχίες μου τῆς τελευταίας δεκαετίας ὀφείλονται στὶς κατάρες ποὺ μοῦ ἔδωσε μία γρηᾶ πόρνη, διευθύντρια τοῦ ξενοδοχείου «Ὁ Παράδεισος» (!) τοῦ Μεγάλου Πεύκου, ἕνα βράδυ, ποὺ ὡς ἀξιωματικὸς διαμένων εἰς τὸ αὐτὸ ξενοδοχεῖο, τὴν ἐπέπληξα καὶ ἔβρισα σκαιὰ ἐπειδὴ δὲν μοῦ ἔδινε κατάλληλο δωμάτιο, καὶ γιὰ κάποιον ἄλλο λόγο ποὺ δὲ θυμᾶμαι. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο μὲ παραμόνεψε μὲ τὰ αἵματηρὰ μάτια τῆς, γιὰ νὰ ἐξαφανιστεῖ ἔπειτα στήν κουζίνα τοῦ ξενοδοχείου, μὲ γιόμισαν φρίκη (ἐδῶ ἀποφεύγω τὴ χρῆση τοῦ μορίου «μέ», ἀκολουθώντας τὴ συμβουλὴ σας).

Γιὰ τὸ φλέγον πρόβλημα τῆς «Πρώτης Ὑλῆς» τώρα. Ἐχω τὴν ἀδειάσειστη πεποίηση ὅτι σᾶς ἐνοχλεῖ ἡ τ υ π ο γ ρ α φ ι κ ῆ τῆς ἐμφάνιση — καὶ μόνον.

* Τὸ γράμμα σας φέρνει ἡμερομηνία 3 Μαΐου, δράδι. Ἡμέρα δηλαδή, ποὺ ἐγὼ μετακομίζα, πνιγμένος στὸ φαριμάκι. Ποῦ νὰ τῷξεραι ὅτι στήν ἄλλη ἄκρῃ τῆς Γῆς ἕνας καλὸς φίλος μὲ θυμότανε τὴν ἴδια στιγμή καὶ μοῦ ἔγραφε!